

РОЗВИТОК ДОСЛІДНИЦЬКИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В УМОВАХ НАВЧАННЯ В НУШ

Копійка Людмила Петрівна,
вчителька початкових класів
КЗ "Куп'янська спеціальна школа"
Харківської обласної ради

***Анотація.** В даних тезах хочу розкрити тему набуття життєвих компетентностей учнів в умовах Нової української школи, в тому числі під час навчання за дистанційною та змішаною формами. Особливу увагу приділено поняттю дослідницька діяльність*

Ключові слова: життєва компетентність, дослідницька діяльність, дистанційне навчання, навчання дітей з особливими освітніми потребами.

Вступ. У новітній педагогічній системі особливу роль займає переорієнтація освіти від надання учням умінь, знань та навичок до формування життєвих компетентностей, здатностей, якостей. У сучасному вимірі особливо важливо не освіченість людини, а її вміння і здатність застосувати на практиці свої знання. Особливу цінність мають навички швидкого синтезу і аналізу, здатність мислити критично. Нова українська школа покликана приготувати учня до такої діяльності. У своїй роботі хочу приділити розвитку дослідницьких компетентностей у учнів початкової школи, як одного з ключових компонентів змісту навчання.

Дослідницькі компетентності різноманітні та багатогранні, деякі з них формуються традиційно і не вимагають спеціальної педагогічної системи. Формування таких компетентностей є дійсно нагальною потребою, яка викликана запитом нового часу та регламентується Законом про середню освіту.

Існує певний зв'язок між потягом до наукової діяльності, виявленням інтересу до дослідницької роботи в учнів та в майбутньому обранням професії,

що потребує дослідницьких вмінь та глибокого наукового аналізу. Перед сучасним педагогом Нової української школи постає задача кожного учня зробити дослідником, адже такі вміння є основою для продовження навчання протягом усього життя, успішної професійної діяльності у будь-якій сфері, побудови власної траєкторії самореалізації, розвитку та суспільного визнання.

Мета. Визначити важливість формування дослідницьких компетентностей у здобувачів освіти. В даних тезах хочу значну увагу приділити поняттю дослідницька компетентність, її теоретичному і практичному аспекту, та визначити, чому так важливо її формувати, і якими методами її можуть розвивати в учнів вчителі початкових класів.

Предмет дослідження. Пошуково-дослідницька діяльність молодших школярів в умовах дистанційної освіти. Вимоги сучасності вимагають вміння постійно опановувати нові знання та вміти застосовувати відповідно до ситуацій життя. Одним із головних завдань сучасної освіти визначено формування ключової компетентності «Уміння вчитися впродовж життя».

Дослідницькі вміння важливі для формування та розвитку цілеспрямованої і компетентної людини, що здатна до зміни векторів і стереотипів та творчого осмислення нової інформації.

Дослідницькі вміння являються показником готовності здобувача освіти до виконання розумових і практичних дій, що відповідають дослідницькій діяльності, підґрунтям, яких є використання набутих життєвих знань та осмисленого цілеспрямованого досвіду.

Процес формування дослідницьких навичок має покрокову модель реалізації. На першому етапі доцільні групові заняття з класом, які спрямовані на ознайомлення з дослідницькими техніками, під час таких занять учні знайомляться з джерелами отримання інформації, які стануть у нагоді для пошуку конкретної інформації. Дітям пропонують схеми з зображеннями інформаційних джерел (телефон, книга, комп'ютер, мікроскоп, око тощо) Наступним етапом процесу формування дослідницьких якостей здобувачів освіти є тренувальні заняття, на яких учні вчать аналізувати і синтезувати

інформацію, узагальнювати її складати певні схеми або таблиці. Головною метою вчителя є вміння навчити дитину бачити проблему, інакше дитина без цього вміння не зуміє правильно побудувати дослідницький ланцюжок та не отримає бажаного результату. У системі навчання дітей з особливими освітніми потребами вчитель додатково спрямовує зусилля на розвиток та корекцію найпростіших критичних суджень за допомогою використання спеціальних завдань та вправ. Коли дитина готова розглянути проблему з критичної точки зору вона зможе висувати гіпотези, формулювати правильні питання, давати визначення поняттям, класифікувати, співвідносити, проводити експерименти, спостерігати та робити певні висновки.

Наступним кроком є розв'язання проблеми, через висування гіпотез. Зазвичай вчитель не підказує прямих способів розв'язання задачі, а настановує учнів, дає їм напрямки роздумів, мотивує до пошуку нових ідей. Одразу домовляємося з учнями, що всі ідеї та гіпотези право на життя, навіть ті, що видаються смішними. Тут вчитель проводить корекцію неправильно сформованих знань у здобувачів освіти прикладним шляхом, щоб діти на практиці побачили та зрозуміли, що така ідея не зможе бути використана. Роблячи припущення використовуємо слова: *припустимо, а що буде коли, можливо тощо*. Дітям цікаво і корисно навчатися тоді коли навчання перетворюється у гру, де вони залучаються до рольового моделювання з метою набуття власного досвіду, самостійно обирають вірогідні і невірогідні ситуації.

Особливу роль у дослідницькій діяльності посідає експеримент. Учні початкових класів з великим ентузіазмом ставляться до практичних дослідів з реальними предметами та їх властивостями, окрім того результати таких дослідів міцно закарбовуються у пам'ять дітей.

Пошукова-діяльність учнів є не просто вимогою Нового державного стандарту освіти, та забаганкою вчителя, вона виправдана потребами сучасності. Тому важливо розуміти значимість самого процесу навчання, адже якою надзвичайно цікавою була б тема, але вона не сприятиме успішному виконанню роботи учнями за умови недостатньої вмотивованості або

відсутності в них інтересу в цілому. У підході до розвитку пошуково-дослідницької діяльності вчитель зазвичай опрацьовує алгоритм, де перш за все вивчає пізнавальні інтереси учнів. Виходячи зі спрямованості інтересів учнів вчитель обирає напрямок дослідницької роботи та обирає методи досягнення поставленої цілі. Пріоритетним та визначальним фактором у виборі теми є стійкий пізнавальний інтерес до неї дослідника і його бажання внести щось нове у її розкриття. Важливо допомогти дитині поставити правильні специфічні запитання, обрати правильні інструменти для досліджень, пошуку інформації, допомогти їх відфільтрувати знайдену інформацію, відділяти випадкове від закономірного, фейкове від справжнього. Особливу увагу слід приділяти розвитку таких рис, як критичне мислення, креативність, вміння працювати в команді, вирішувати проблеми, ефективно комунікувати, вміти швидко досягати поставлених цілей.

Для ефективної реалізації розвитку дослідницьких якостей учнів педагогу необхідно скласти план досліду або експерименту, визначити цілі та практичну важливість експерименту, знайти точки дотику між раніше набутими знаннями та потенційно новими. Визначити ресурси часу на його підготовку та проведення. Особливий щабель займає рефлексія учнів, кожна дитина повинна визначити свою роль у проведенні досліду, оцінити важливість отриманих знань та пов'язати їх зі сферою практичного використання.

Для цього сучасна школа використовує в освітньому процесі активні методи пізнання. Активне навчання передбачає вихід за межі класу і за межі початкової програми, привласнення результатів знань, лише тоді учень фактично відчує, що працює на себе і отримує знання під свій запит. А умовний клас чи певне середовище є тим місцем, де він може їх перевірити, знайти спільників, гідну експертизу, тому йому туди цікаво приходити.

Сучасна школа працює без примусу, на засадах партнерства. Середовище сучасної школи покликане розвивати, мотивувати і навіть знаходити місце для відпочинку та психологічного перезавантаження. Оцінювання не є системою

покарання або інструментом впливу та тримання в покорі, а є адекватним зворотній зв'язком між учасниками освітнього процесу.

Результати дослідження. Особливо важливою є мобільність вчителя та його вміння пристосовуватися до різних змін у процесі надання освітніх послуг. Ситуація у світі у 2020 році показала, що навчальний процес може відбуватися не лише за межами класу, а і за межами школи. Перехід на дистанційне навчання змінив ставлення до змісту освіти не тільки у педагогів, але й в здобувачів освіти. Результативність навчання у цьому випадку визначається не тільки здатністю педагога організувати освітній процес за допомогою дистанційних застосунків, креативності, вміння зацікавити, вмотивувати учнів, а і попередньої підготовки учнів до самостійної дослідницької діяльності, вміння вчитися та працювати з інформацією.

Першочерговою реакцією на впровадження дистанційної форми навчання майже у всіх дітей було здивування. Деякі діти сприйняли це повідомлення з цікавістю, а інші занепокоїлися, через страх виникнення комунікативних проблем, брак спілкування зі шкільними товаришами, однокласниками. Батьків насторожувала кількість проведення часу за комп'ютером їхніх дітей.

Педагоги насторожилися перед відсутністю виховного компоненту роботи, неможливістю усебічного контролю учнів, своєчасної корекційної роботи та проведення рефлексії. Докорінно змінився план проведення уроку, відтепер матеріал подається більш конкретно, профільовано від зайвої інформації. Вимоги до результатів навчання стали більш чіткими.

Позитивним явищем стало збільшення вільного часу у учнів, відсутність перевантаження, змога займатися самоосвітою.

Самоосвітня діяльність учня, що має особливі освітні потреби дещо відрізняється, бо така дитина потребує додаткової мотивації та пробудження пізнавального інтересу, його підтримання, а також контролю з боку дорослих над процесом самоосвіти.

Висновки. Найкращі результати у виконання завдань практичного напрямку отримували ті учні, які мали практичний досвід дослідницької та проєктивної роботи. Учні залюбки виконували завдання з дослідницькими компонентами. Під час викладання природознавчих дисциплін діти жваво описували зміни у природі, спираючись на практичні спостереження, робили висновки та узагальнювали отримані результати.

Безумовно, урок як провідна форма навчання має велике значення в освітньому процесі. Сучасність внесла певні корективи у форми його реалізації але не змінила суті. За новим Державним стандартом початкової освіти вчитель отримав можливість обирати навчальні програми урізноманітнювати форми навчальної роботи з учнями, а головне створювати змінне освітнє середовище з використанням інноваційних методів та прийомів, ігрових форм роботи та інтерактивних технік навчання. Все це є запорукою створення позитивного клімату для дитини, що починає своє навчання, вчиться бути патріотом своєї країни, освіченою та всебічно розвинутою особистістю, здатною до інновацій.